

MÄLESTUSPÄEVAD

NIKOLAI KING – 100

Käesoleval aastal täitub 100 aastat eesti silmapaistvaima, rahvusvahelise tuntusega piimandusteadlase Nikolai Kingi sünnist.

Nikolai King sündis 10. augustil 1900. aastal Pärnus ehitaja ja puusepa perekonnas. Ta õppis Pärnu Gümnaasiumis ning seejärel Tartu Ülikooli matemaatika-loodusteaduskonnas keemia erialal. 1926. aastal valmis tal magistritöö teemal “Rütmilised sadestumised kapillaaruumis” ning talle omistati keemiamagistri teaduslik kraad. Samal aastal alustas noor teadlane tööd Põllumajandusministeeriumi Piimasaaduste Väljaveo Kontrolljaamas keemik-bakterioloogina ning siit algas ka tema sihipärane piimandusala teaduslik uurimistöö. Et ta oli omandanud ülikoolis põhjalikud teadmised ja vajalikud uurimismeetodid füüsikalise ja kolloidkeemia alal, sai tema uurimissuunaks piima ja piimasaaduste füüsika ja keemia. Peamiseks uurimisobjektiks kujunes Eesti selle perioodi tähtsaim piimatood – või. Või füüsikalist struktuuri uurides töötas ta välja uue teooria, mida peatselt hakati rakendama või pideval valmistamisel, seda just Skandinaaviamaade suurtes võitööstustes. N. King oli jõudnud rahvusvahelise tunnustuseni.

1938. a. hakkas pärast viieaastast vaheaega taas ilmuma ajakiri “Piimandus”, mille vastutavaks toimetajaks määrati N. King. Selle ajakirja vahendusel on võimalik tema originaalsete ja rahvusvahelisel tasemel uurimistöödega või struktuuri ja koore kokkulöömise teooria alal tutvuda ka eesti keeles.

1941. a. määrati N. King Õisu Piimandusinstituudi abidirektoriks, samal ajal oli ta ka biokeemia professor Tallinna Tehnikaülikoolis. Töö Õisus jätkus ka raskeil sõja-aastail.

1944. a. sügisel pidi N. King perega kodumaalt lahkuma ja asuma pagulase okkalisele teele. Tunnustatud teadlase 73 eluaastast 29 möödusid kodumaast eemal. Paguluses leidis ta kohe erialase töö keemikuna Lõuna-Saksamaa Piimandusuurimise Instituudi piimandusseadmete osakonnas. 1946. a. oli ta lühikest aega Hamburgi Balti Ülikooli biokeemia professor ning töötas ka Hollandis piimandusega seotud uurimisasutustes Leidenis ja Hoornis. Aastatel 1947–1951 töötas N. King keemikuna Rootsi Riiklikus Piimandusuurimise Instituudis Alnarpis, kus ta jätkas peamiselt või struktuuri ja pideva võivalmistamisprotsessi uurimist.

1949. a. osales ta Stockholmis peetud 12. rahvusvahelisel piimanduskongressil, olles seal üheks populaarsemaks ja tuntumaks piimandusteadlaseks. Kongressil tegi kohalviibinud Austraalia Liidu Piimanduse Teadusliku ja Tööstusliku Uurimisinstituudi (CSIRO) Melbourne'i osakonna juhataja N. Kingile ettepaneku tulla tööle keemia-

professoriks Highetti uurimisinstituuti. N. King võttiski kutse vastu ning 1951. a. sidus ta oma elu ja töö Austraaliaga. Ta töötas Highettis kuni vanaduspensionile jäämiseni 1966. a. Austraalias tegeles ta fundamentaaluuringutega, mis käsitlesid rasvakuulikeste kile ehitust ning piimapulbri ja juustu struktuuri. Saadud tulemused on leidnud kinnitust paljude uurijate hilisemates töödes.

1962. a. kutsuti prof. N. King pooleks aastaks USA Illinoisi Ülikooli piima ja piimatoodete keemilise ja füüsikalise-keemilise struktuuri alaseid loenguid pidama, kus ta arendas edasi mikroskoopimise tehnikat piimatoodete struktuuri uurimisel. USA-s viibides esines ta loengutega ka Michigani, Ohio ja Iowa osariigi ülikoolides.

Pensionile jäädes jätkas ta referendina tõlkimist Inglismaal Shinfieldis asuvale Rahvaste Ühenduse Piimandusteaduse ja -tehnoloogia Büroole, tehes seda kuni 1967. aastani.

N. King oli äärmiselt erudeeritud teadlane. Ta valdas 8 võõrkeelt sõnas ja kirjas. Imetlusväärne oli N. Kingi kirjatööde järje- ja süsteemikindlus. Ta pidas kirjavahetust piimandusteadlastega rohkem kui 20 riigist. Trükkis avaldatud teadustööde arv ulatub 95-ni. 1955. a. ilmus tema sulest ingliskeelne monograafia “Piima rasvakera membraan”, mis on tõlgitud ka saksa ja vene keelde.

N. Kingi töö tähtsust on hinnatud rahvusvaheliselt mitmete medalitega, ta oli mitmete erialaorganisatsioonide liikmeks ja auliikmeks. Suurima tunnustuse osaliseks sai N. King 1966. a., kui talle anti Kieli Piimandusuurimise Instituudi poolt prof. Hermann Weigmanni hõbedane mälestusmedal. Medali kaaskirjas märgitakse, et N. Kingi fundamentaaluuringud piimatoodete struktuuri uurimisel on suure praktilise väärtusega ja väga kasulikud maailma piimatööstusele.

Inimesena oli N. King heatahtlik ja abivalmis ning alati reibas. Kodumaalt eemal olles tundis ta suurt huvi Eesti asjade vastu ning suurimaks sooviks oli tulevikus näha jälle vaba ja iseseisvat Eestit.

Andeka teadlase rahvusvahelise tunnustusega kroonitud elutee lõppes raske haiguse järel vaikselt 9. septembril 1973. a. Melbourne'is. Tema tuhatatud põrm läks tagasi looduse rüppe.

T. Mahla

NIKOLAI OLL – 100

Nikolai Oll sündis 31. augustil 1900 Jõhvis aedniku peres. Aabitsatarkused sai selgeks kohalikus ministeeriumikoolis, Petrogradis lõpetas *cum laude* Blumenau reaalkooli.

1919. a. astus N. Oll kuulsasse Petrogradi Teedeinseneride Instituuti, kus tuntud professorid E. Mitropolski (mehaanika), P. Vadkovski (geodeesia) jt. süvendasid tema juba lapsepõlves tekkinud huvi insenerikutse vastu. Naasnud 1921. a.

Eestisse, õppis N. Oll kolm semestrit Tartu Ülikoolis matemaatikat. Otsustav roll tema haridusteel oli Tallinna Tehnikumil (praegu TTÜ), kus ta silmapaistvate õppejõudude prof. O. Maddisoni, dr. E. Leppiku jt. juures õppides ning noorassistendina töötades pälvis 1934. a. ehitusinseneri diplomi.

Aastail 1935–1944 töötas N. Oll Tartu Linnavalitsuse ehitusosakonnas nooreinsenerina ja inspektorina. Sõja järel oli kuni 1948. aastani Tartu Ehitusinspeksiooni juhataja. Mitmete kodulinna tähtsate rajatiste loomine on seotud tema nimega. Mainime siinkohal vaid turuhoone ja Emajõe kaldakindlustuste konstruktsioonide projekteerimist ja ehitustööde tehnilist juhtimist.

1945. a. kutsuti N. Oll Tartu Riiklikku Ülikooli ehitusõpetuse assistendiks. TRÜ rektori käskkirjaga 12. juulist 1946 arvati ta metsandusteaduskonna organiseerimiskoormuse (esimees V. Ritslaid) liikmeks. Tänu toimkonna tõhusale eeltööle alustas iseseisev metsandusteaduskond tööd 1. septembril 1946. a. kaheksa kateedriga, nende hulgas insenerikonstruktsioonide kateeder, mida asus rajama N. Oll. Sellest kateedrist, mille juhatajaks ta oli 15 aastat, kujunesid hiljem välja EPA ehitusmehaanika kateeder ja praegune EPMÜ maaehituse instituut.

Ülikoolis ja akadeemias töötas N. Oll 35 aastat. Ta luges mitmeid kursusi, kuid tema lühikursuste juhatajaks sai “Alused ja vundamendid”, mille õpetamiseks ta koostas 10 kõrgetasemelist õppevahendit ja lõi kaasaegse laboratooriumi. Arvesse võttes N. Olli häid pedagoogivõimeid,

andis kõrgem atestatsioonikomisjon talle 1947. a. dotsendi kutse kandidaativäitekirja kaitsmata.

Oma peamistes uurimistöodes uuris N. Oll puidu säilivust Tartu vanalinna hoonete parvalustes ja vaivundamentides. Nendest töödest saadakse veel praegugi lähteandmeid vanalinna hoonete remondi projekteerimiseks. Tehnikakandidaadi kraadi sai N. Oll väitekirjaga “Puidu kasutamisest hoonete rajamisel nõrkadele ja tugevasti kokkusu- rutavatele pinnastele”, mida oponendid hindasid suure praktilise väärtusega uurimistööks.

N. Oll oli viljakas üliõpilaste uurimistöode juhendaja. Tema käe all valmis 43 tööd, millest enamik kanti ette EPA ÜTÜ konverentsidel, mitmed tööd pälvisid auhindu vabariiklikel ja akadeemiasisestel konkurssidel.

Kolmel korral valiti N. Oll Tartu linnanõukogusse, kus ta tegutses ehituse ja remondi komisjoni liikmena. Ta osales aktiivselt endise ENSV Riikliku Ehituskomitee geotehnika komisjonis, mille liige ta oli selle moodustamisest (1962) alates.

N. Olli viljakas tegevus ehitusinsenerina, pedagoogina ja teadlasena pälvis korduvalt ametliku tunnustuse. EPA kõrgeim autasu, teenete medal, annetati talle 1991. a. akadeemia 45. aastapäeva puhul.

Nikolai Olli pikk elutee jõudis lõpule 23. augustil 1993. Ta on maetud Ropka-Tamme kalmistule Tartus. Mälestus temast kui väga töökast, äärmiselt kohusetundlikust, tagasihoidlikust ja sõbralikust kolleegist ning õpetajast on püsiv.

J. Kõo